

Intertextual-Multimodal Critical Discourse Analysis of Naghsh-e Jahan Square as a Text: based on Visual Interactional Meaning Dimension

Habib Shahabi¹, Maryam Sadat Ghiasian², Shirin Pourebrahim³

1. Ph.D. Alumnus in Linguistics, Department of Linguistics and Foreign Languages, Payame Noor University, Tehran, Iran. Email: h_Shahabi@student.pnu.ac.ir.
2. Corresponding author, Associate professor, Department of Linguistics and Foreign Languages, Payame Noor University, Tehran, Iran. Email: m_ghiasian@pnu.ac.ir.
3. Associate professor, Department of Linguistics and Foreign Languages, Payame Noor University, Tehran, Iran. Email: pourebrahimsh@pnu.ac.ir

Article Info	Abstract
<p>Article Type: Research Article</p> <p>Article History:</p> <p>Received: 5, January, 2025</p> <p>In Revised Form: 5, January, 2026</p> <p>Accepted: 10, January, 2026</p> <p>Published Online: 15, March, 2026</p> <p>Keywords: Social semiotics, Visual communication, City as Text, Interactional meaning, Multimodal-inter textual critical discourse analysis, Naqsh-e Jahan Square, Isfahan.</p>	<p>In the discourse of urban design and architectural theory, the concept of the city as text - as the foundation of history, culture, and social relations - has been one of the topics that has been given attention many times. Urban landmarks, as study cases of the City-as-Text concept, illustrate the intricate layers of history, culture, and social dynamics woven into the fabric of urban spaces. Among these, public squares play a pivotal role in fostering social interactions and enhancing urban sustainability. Assuming that urban discourse is shaped by a blend of discourse category elements, in which intertextual aspects are viewed as a "combination of potentials," this study aims to give a chance of a comprehensive understanding of how historical public squares can be effectively used in visual-interactive design contexts. In this research, visual discourse samples are collected in the field and through photography from the components of Naghsh-e Jahan Square in Isfahan. Then, to depict the complex layers of hidden messages and meanings in this physical space and its visual and interactive components, the proposed approach of "multimodal-intertextual critical discourse analysis" is used. The purpose of developing this approach was to help perform a comprehensive semiotic analysis of prominent urban landmarks and gain insights into the formation of complex interactions of visual and interactive elements within such spaces. This approach helped to examine how language and visual elements contribute to meaning-making in an urban context such as Naghsh-e Jahan Square. Findings indicated that analysis of a city landmark may lead to exploring how stories and histories in the place contribute to its cultural identity and how they can be communicated to visitors and residents. Results also revealed that using Naghsh-e Jahan Square in interactive design elements could profoundly influence user behavior, from enhancing engagement and perception to affecting emotional and cognitive responses.</p>

Cite this The Author(s): Shahabi, H., Ghiasian, M., Pourebrahim, Sh.,(2025-2026): Intertextual-multimodal critical discourse analysis of Naghsh-e Jahan Square as a text: based on visual interactional meaning dimension, Journal of Language Researches, No. 2, Vol.16 , Serial No.31, Autumn & Winter - (215-239). https://jhss.ut.ac.ir/article_104086.html?lang=en

Publisher: University of Tehran Press.

© Author(s) retain the copyright. Habib Shahabi, Maryam Sadat Ghiasian, Shirin Pourebrahim

DOI: <https://doi.org/10.22059/jhss.2025.386398.473760>

1. Introduction

In exploring inter-discursive relations, discourse categories are seen as a combination of elements, forming the structure of communication. The City-as-Text concept in urban design highlights how urban landmarks, like public squares, play a key role in fostering social interactions and urban sustainability. Visual-interactional dimension analysis of these landmarks reveals not only their architectural significance but also their cultural and social significance in shaping urban environments. This study focuses on Naghsh-e Jahan Square in Isfahan, Iran, as a UNESCO World Heritage Site with deep historical and architectural significance. The square's design and surrounding structures reflect a harmonious ensemble that invites a holistic visual experience, emphasizing the importance of squares as multifunctional public spaces in urban contexts. Through research questions addressing the behavioral and perceptual implications of square design, designers can optimize the use of squares for specific design goals and user experiences.

2. Literature Review

Weber (2003) defines sociology as the study of social action through interpretive understanding, aiming to explain its causes and effects. According to King (1996), interpreting Cities as Texts provides a way to explore urban environments through their symbolic meanings, spatial narratives, and cultural signs. The literature review in this regard indicates theoretical framework behind reading cities as texts is multifaceted, integrating several key concepts and theories: semiotic and symbolic analysis (e.g., Remm, 2011); narrative analysis (e.g., Dragos, 2020); spatial theory (e.g., Pries, 2024); and post structuralism and deconstruction analysis (e.g., Valibeigi and Ashuri, 2020). Soflaei and Sanzighi (2021) highlight the role of the square in fostering community engagement through various social activities like religious gatherings and cultural events. Mahboubi et al. (2018) highlight the square's integration of inside and outside architecture, creating a harmonious relationship between buildings and open space. Shali-Amini et al. (2015) note that the square embodies a sense of place and identity, connecting the city's main activities in an outdoor urban space following Norberg-Schulz's phenomenology.

3. Materials and Methods

This is a descriptive-analytic study. Visual discourse samples were collected in field and through photography from the components of Naghsh-e Jahan Square in Isfahan. To depict the complex and layered embodied messages and meanings in this physical space and its visual and interactive components, an approach of 'multimodal-intertextual critical discourse analysis' was proposed and used. Hiippala (2014) was used as a model to develop this approach. The approach applies a wide range of tools, including photography and ethnographic observation method to help in carrying out a comprehensive semiotic analysis of prominent urban landmarks

3. Discussions and Conclusion

Exploring Visual Interaction and Urban Environment through Photograph. This study addresses the intricate relationship between visual interaction and the urban environment by focusing on photography as a valuable tool for understanding these connections. Through a multimodal-intertextual critical discourse analysis (MICDA), the study emphasizes the behavioral implications of using squares in interactive design, like Naghsh-e Jahan Square, which can influence user engagement and perception. Additionally, the concept of 'completeness' in spatial design affects viewer interpretation and appreciation of spaces like Naghsh-e Jahan Square, enriching their historical and cultural significance. The use of Naghsh-e Jahan Square in urban design not only adds aesthetic value but also contributes to the clarity of the message being conveyed, supporting urban sustainability and engaging audiences effectively. By manipulating the elements of visual weight, designers can guide the viewer's focus within the square and enhance their experience of its architectural and artistic features. Ultimately, adopting MICDA as an approach proves to be a critical tool in unraveling the complexity of urban environments, showing the unique history, culture, and architecture of

Intertextual-Multimodal Critical Discourse Analysis of Naghsh-e Jahan Square as a Text: based on Visual Interactional 217
spaces like Isfahan's Naghsh-e Jahan Square. This approach serves as a valuable tool for introducing and engaging visitors in historical cities like Isfahan and beyond.

تحلیل گفتمانی انتقادی چندوجهی - بینامتنی از میدان نقش جهان به مثابه متن با تاکید بر بعد معنای تعاملی دیداری

حبیب شهابی^۱، مریم سادات غیاثیان^۲، شیرین پوراابراهیم^۳

h_Shahabi@student.pnu.ac.ir

m_ghiasian@pnu.ac.ir

pourebrahimsh@pnu.ac.ir

۱. دانش‌آموخته دکتری زبانشناسی، گروه زبان‌شناسی و زبان‌های خارجی دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. رایانامه:

۲. نویسنده مسئول، دانشیارگروه زبان‌شناسی و زبان‌های خارجی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. رایانامه:

۳. دانشیارگروه زبان‌شناسی و زبان‌های خارجی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. رایانامه:

اطلاعات مقاله چکیده

مفهوم «شهر به مثابه متن» به عنوان بخشی از مفهوم کلی‌تر «زبان شهر» بارها در طراحی شهری و نظریه معماری مورد توجه واقع و از آن به مثابه مبنایی یاد شده است که در بازنمایی تاریخ، فرهنگ و روابط اجتماعی و همچنین در بررسی بالقوه‌های ارتباطی بینامتن‌ها در فضاهای شهری نقش اصلی دارد. به عنوان موضوع مطالعات موردی این مفهوم، میدان‌های عمومی، به‌طور خاص، نقش مهمی در تسهیل تعاملات اجتماعی و ارتقای پایداری شهری داشته‌اند. پژوهش‌های داخلی در این حوزه حاکی از نبود یک ابزار جامع برای تحلیل دیداری در مطالعات فرهنگی و نشانه‌شناختی، به ویژه در مورد تحلیل بناهای برجسته شهری بازنمایی‌کننده لایه‌های تاریخ و فرهنگ در یک شهر است. از این رو، با توسل به این فرض که گفتمان شهری از طریق ترکیبی از عناصر مقولات گفتمانی شکل می‌گیرد، که در آن جنبه‌های بینامتنی به مثابه «ترکیبی از بالقوه‌ها» در نظر گرفته می‌شوند و همچنین بر مبنای دستور دیداری - که بر پایه زبان‌شناسی نقش‌گرای هلیدی استوار است و می‌توان آن را به شیوه‌ای عملیاتی و ممکن در تحلیل گفتمان چندوجهی - بینامتنی فضاهای ساخته برجسته شهری به کار بست - مطالعه حاضر به واکاوی معنای تعاملی در گفتمان چندوجهی - بینامتنی یک محیط ساخته برجسته شهری یعنی میدان نقش جهان اصفهان می‌پردازد و شواهدی را به نفع این فرضیه فراهم می‌آورد. بر اساس ماهیت مدل‌های مورد استفاده، جهت‌گیری (نوع) پژوهش بنیادی، رویکرد پژوهش استنکافی، راهبرد پژوهش کیفی - تحلیلی، هدف پژوهش توصیف و درک عمیق از پدیده شهر به مثابه متن، افق زمانی پژوهش مقطعی و شیوه گردآوری داده میدانی بوده که برای کشف نقش زبان و عناصر دیداری در خلق، توزیع و تفسیر معنای تعاملی دیداری این بنای برجسته شهری انجام شده است. نتایج حاصل از مطالعه حاضر حاکی از آن است که عناصر طراحی تعاملی مورد استفاده در صورت‌بندی جدید این میدان توانسته‌اند بر رفتار کاربران تأثیرات عمیقی، از افزایش تعامل و ادراک گرفته تا اثرگذاری بر پاسخ‌های احساسی و شناختی آنها، برجای بگذارد.

نوع مقاله:

علمی - پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۳/۱۰/۱۵

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۴/۱۰/۱۵

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۴/۱۰/۲۰

تاریخ انتشار:

۱۴۰۴/۱۲/۲۵

واژه‌های کلیدی:

نشانه‌شناسی اجتماعی، ارتباطات دیداری، شهر به مثابه متن، معنای تعاملی، تحلیل گفتمانی انتقادی چندوجهی - بینامتنی، میدان نقش جهان، اصفهان

استاد: شهابی، حبیب، غیاثیان، مریم سادات، پوراابراهیم، شیرین؛ (۱۴۰۴): تحلیل گفتمانی انتقادی چندوجهی - بینامتنی از میدان نقش جهان به مثابه متن با تاکید بر بعد معنای تعاملی دیداری: پژوهش‌های زبانی، سال ۱۶، شماره ۲، پاییز و زمستان - پیاپی ۳۱ - (۲۱۵-۲۴۱). DOI: 10.22059/johr.2024.376628.666885

۱. مقدمه

«روابط بیناگفتمانی با چگونگی تولید، توزیع و تفسیر گفتمان از طریق ترکیبی از عناصر مقولات گفتمانی سرو کار دارند» (Fairclough, 1992: 118)، که در آنها می‌توان جنبه‌های بینامتنی یک متن را به مثابه «ترکیبی از بالقوه‌ها» در نظر گرفت. این نوع ارتباط شامل ایجاد روابط پیچیده با انواع قراردادهای (از جمله ژانرها، گفتمان‌ها، سبک‌ها و انواع رفتار اجتماعی و غیره) است که در ترکیب باهم ساختار گفتمانی کل را شکل می‌دهند» (Fairclough, 1992: 103). در گفتمان طراحی شهری و نظریه معماری، مفهوم «شهر به مثابه متن» -- به عنوان شالوده تاریخ، فرهنگ و روابط اجتماعی -- از جمله موضوعاتی بوده که بارها مورد توجه قرار گرفته است. مصنوعات برجسته شهری، به عنوان نمونه‌های مطالعاتی این مفهوم، در برداری لایه‌های پیچیده‌ای از تاریخ، فرهنگ و روابط اجتماعی را برملا می‌سازند که در ترکیب بافتی فضاهای شهری تنیده شده‌اند. در این بین، میادین عمومی، به عنوان برجسته‌ترین مصنوعات در شهرهای سراسر جهان، نقشی اساسی در تقویت تعاملات اجتماعی و افزایش پایداری شهری ایفا می‌کنند. چنانکه سفلاتی و مولوی‌سنزیقی (Soflaei & Moolavi-Sanzighi, 2021) در مطالعه‌ای در این باره تأیید کرده‌اند که میادینی از جمله نقش جهان در اصفهان و میدان‌هایی در دیگر شهرهای جهان، فضایی را برای اجتماعات اجتماعی، رویدادهای فرهنگی و فعالیت‌های اوقات فراغت فراهم و به سرزندگی و زیست‌پذیری محیط‌های شهری کمک می‌نمایند. مرور ادبیات اخیر حاکی از آن است که علی‌رغم کار گسترده و البته مجزا در حوزه تحلیل چندوجهی و بینامتنی، شکاف‌های دانش قابل توجهی به‌ویژه در زمینه فضاهای شهری باقی مانده است. با توجه به فقدان یک مطالعه جامع، که بتواند تحلیل دیداری و متنی را یکجا برای ایجاد زمینه یک درک کل نگرانه‌تر از گفتمان فضا ادغام کند، به نظر می‌رسد که با توجه به نقش میدان نقش جهان به مثابه شاهدی بر ابعاد تعاملی فضاهای شهری -- که طراحی فضایی، تعاملات اجتماعی، پایداری شهری و برجستگی فرهنگی آن از زمان تاسیس تاکنون همواره به خلق یک محیط شهری پویا و غنی شدن زندگی بازدیدکنندگان و افراد محلی در آن کمک کرده است و اینکه بافت تاریخی و کاربری مدرن آن حاکی از آن است که چگونه فضاهای شهری می‌توانند با حفظ هویت و کارکردهای اصلی خود در طول زمان تکامل یابند -- انجام یک تحلیل گفتمانی انتقادی بینامتنی از وجه‌های مختلف اجزای این میدان به عنوان یک مصنوع برجسته شهری می‌تواند راه‌کارهایی را برای حل مسائل حوزه طراحی شهری پیشنهاد دهد و طراحان شهری را برای دستیابی به بینش‌هایی در مورد چگونگی بهینه‌سازی استفاده از میدان‌ها و سایر مصنوعات برجسته شهری برای اهداف طراحی خاص و تجربیات کاربری موثر یاری رساند.

۲. مرور پیشینه و مبانی نظری پژوهش

نخستین بار در دهه نود میلادی، نظریه زبان‌شناسی نقش‌گرای نظام‌مند هلیدی در مطالعات تحلیل گفتمان انتقادی چندوجهی (تگفا) به کار گرفته شد. در میان پژوهشگرانی که این نظریه را

برای تگفا به کار بردند، می‌توان به کرس و ون لیوون (Kress & van Leeuwen, 1996) اشاره کرد که یکی از نظریه‌های غالب در این زمینه را مطرح کردند. آنها دستور زبان دیداری را برای تحلیل تصاویر دیداری پیشنهاد دادند. از سوی دیگر، مطالعاتی در حوزه تگفا و زبان شهر از همین دهه آغاز شد و توجه گسترده پژوهشگران را به خود جلب کرد.

۱-۲. نظریه زبان‌شناسی نقش‌گرای هلیدی

مبنای بسیاری از پژوهش‌های انجام شده در زمینه تگفا بر نظریه نشانه‌شناسی اجتماعی استوار است، که در معنای محدود خود به دستور زبان نقش‌گرای نظام‌مند هلیدی اشاره دارد. این نظریه ریشه در این فرض دارد که مطالعه زبان بایستی از منظر تعامل آن با بافت اجتماعی نوعی نشانه‌شناسی اجتماعی در نظر گرفته شود. به گفته اگینز (Eggins, 2004)، این نظریه به منظور تفسیر دستور زبان سایر شیوه‌های نشانه‌شناسی، مانند تصاویر (Kress & van Leeuwen, 1996; 2001) و کنش (Martinec, 1998) به کار رفته است. همانطور که هلیدی (Halliday, 1994) اشاره می‌کند، «در یک دستور زبان نقش‌گرا، یک زبان به عنوان نظامی از معانی تفسیر می‌شود که با صورت‌هایی همراه است و از طریق آنها می‌تواند معانی را تحقق بخشید». بنابراین می‌توان گفت که نظریه زبان‌شناسی نقش‌گرای هلیدی بر ابزارهای تحقق کارکردهای زبان تمرکز دارد. طبق چارچوب هلیدی، در ساختار زبان و ارتباطات انسانی سه فرانش وجود دارد: فرانش اندیشگانی، فرانش بینافردی و فرانش متنی، که در این بین از منظر فرانش بینا فردی - که مورد تمرکز پژوهش حاضر است - زبان برای برقراری ارتباط یا تعامل با افراد، ایجاد و حفظ روابط با آنها، تأثیرگذاری بر رفتار دیگران، بیان دیدگاه‌های خود در مورد چیزهای جهان و استخراج یا تغییر دیدگاه‌های دیگران استفاده می‌شود. به این ترتیب، زبان برای قادر ساختن افراد به شرکت در ارتباطات، ایفای نقش‌های خود و بیان و درک احساسات، نگرش‌ها و قضاوت‌های خود و دیگران به کار می‌رود.

۲-۲. دستور دیداری

کرس و ون لیوون (Kress & van Leeuwen, 1996) با الهام از آرای نشانه‌شناسی اجتماعی هلیدی، روشی برای تحلیل نشانه‌شناسی اجتماعی ارتباطات دیداری پیشنهاد و چارچوبی توصیفی چندوجهی را در این خصوص توسعه دادند. این نظریه کرس و ون لیوون - که برای خوانش تصاویر توسعه داده شده - «دستور زبان دیداری» نامیده می‌شود. با توجه به فرانش‌های سه-گانه زبانی هلیدی - یعنی معانی اندیشگانی، بینافردی و متنی - آنها سه فرانش مرتبط با تصاویر را مطرح کردند: ابعاد معانی بازنمایی، تعاملی و ترکیبی. رابطه متناظر بین سه فرانش یا ابعاد معنایی در دو دستور نقش‌گرای نظام‌مند هلیدی و دستور دیداری کرس و ون لیوون در جدول ۱ نشان داده شده است.

جدول ۱. فراتنش‌ها (ابعاد معنایی)	
دستور زبان نقش‌گرایی هلیدی	دستور زبان دیداری کرس و ون‌لیوون
اندیشگانی	بازنمودی
بینافردی	تعاملی
متنی	ترکیبی (سازمانی)

از بین ابعاد معنایی سه‌گانه فوق، معنای تعاملی در پژوهش حاضر مد نظر قرار گرفت. اگینس معنای تعاملی را روابط بین تولیدکننده یک نشانه یا نشانه پیچیده و گیرنده/بازتولیدکننده آن نشانه می‌داند که هر نظام نشانه‌شناسی باید بتواند این روابط را ترسیم کند (Eggins, 2004). به عبارت دیگر، هر نظام نشانه‌شناسی باید بتواند یک رابطه اجتماعی خاصی بین تولیدکننده، بیننده و شیء بازنمایی شده ترسیم کند.

۲-۳. شهر به مثابه متن

تلقی شهرها به مثابه متون، مستلزم تفسیر محیط‌های ساخته شهری بر اساس اصول ادبی و جامعه‌شناختی و به مثابه روایت‌های پیچیده‌ای مشابه متون مکتوب است. بررسی ادبیات پژوهشی موجود در این رابطه نشان می‌دهد که در خوانش شهرها، چارچوب نظری «شهر به مثابه متن» چند بعدی با مفاهیم و نظریه‌های کلیدی متعددی از جمله نشانه‌شناسی و تحلیل نمادین (Remm, 2011)، تحلیل روایت (Dragos, 2020)، نظریه فضا (Pries, 2024) و پسا ساختارگرایی و تحلیل ساختارشکنی (Valibeigi & Ashuri, 2020) ادغام می‌شود (ن.ک به جدول ۲):

جدول ۲. خلاصه‌ای از پژوهش‌های مختلف انجام شده در مورد شهر با تأثیر از مفهوم «شهر به مثابه متن»		
نگارندگان	شیوه توصیف ایده «شهر به مثابه متن»	رویکردها و نظریه‌های مورد استفاده
م، ۲۰۱۱	مفهوم‌سازی شهرها به عنوان فضاهای اجتماعی-فرهنگی	نشانه‌شناسی و تحلیل نمادین
دراگوس، ۲۰۲۰	فهم شهرها به مثابه فضاهای فیزیکی، جوامع، چشم‌اندازها و سکونت‌گاه‌ها	تحلیل روایت
پیترس، ۲۰۲۴	استفاده از شهرها به عنوان هستاره‌های فیزیکی که از نیروهای اجتماعی و روابط پویای قدرت تأثیر می‌پذیرند	نظریه فضا
ولی بیگی و عاشوری، ۲۰۲۰	توصیف شهرها به عنوان هستاره‌های دائمی در حال ساخت و بازسازی از طریق گفتمان‌ها و اعمال مختلف	پسا ساختارگرایی و تحلیل بازسازی

در تحلیل زبان شهر، بعد معنای تعاملی دیداری بر اهمیت عناصر دیداری در ارتباطات تأکید دارد. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که عناصر دیداری می‌توانند احساسات را برانگیزند، پیام‌های اجتماعی را منتقل کنند و ادراکات عمومی را شکل دهند (Hautea et al., 2021). در بافت میدان نقش جهان، این عناصر دیداری در حقیقت همان خصائص معماری، آثار هنری و تعاملات عمومی هستند که می‌تواند به مثابه رسانه‌ای برای گفتمان عمل کرده و روایت‌های فرهنگی و ارزش‌های اجتماعی را بازتاب دهند. از طرفی در سراسر جهان فضاهای شهری - از جمله میدان -ها- برای تعامل اجتماعی و پایداری شهری بسیار مهم هستند و آنها را می‌توان از طریق برنامه‌ریزی شهری، جامعه‌شناسی و معماری تحلیل کرد. در رابطه با تعامل اجتماعی، عواملی که در

مطالعه این‌گونه فضاها باید در نظر گرفته شوند، عبارت است: از طراحی، عملکرد و اهمیت فرهنگی. حفظ مکان‌های تاریخی و فعالیت اقتصادی در آنها از عوامل مهم پایداری شهری است. در این راستا شهابی‌نژاد و همکارانش (Shahabi Nejad et al., 2020) دریافته‌اند که حفظ مکان‌های تاریخی نظیر میدان‌ها و مناسب‌سازی آنها برای کاربری‌های نوین می‌تواند به حفظ میراث فرهنگی آنها کمک کند. علاوه بر این آنها نشان داده‌اند که کسب‌وکارهای اطراف چنین مکان‌هایی می‌توانند محرک اقتصاد محلی و نشان‌دهنده چگونگی حمایت فضاها از تاریخی از پایداری اقتصادی شهری باشند.

۲-۴. بینامتنیت و تگفا

بینامتنیت نقش مهمی در درک چگونگی شکل‌گیری معنا در متون و بافت‌های مختلف دارد. هارت (Hart, 2017) یک تحلیل چندوجهی از نحوه قاب‌بندی رسانه‌ها انجام داده و نشان داده است که چگونه منابع بینامتنی می‌توانند روایت‌های اجتماعی را شکل دهند. این رویکرد را می‌توان در مورد تحلیل محیط‌های ساخته نظیر میدان نقش جهان نیز به کار بست و به بررسی این موضوع در ارتباط با آن پرداخت که چگونه عناصر دیداری مختلف با روایت‌های تاریخی ارتباط پیدا می‌کنند و به هویت‌یابی مکان مورد نظر کمک می‌نمایند.

درک تأثیرات فرهنگی-اجتماعی گردشگری برای تحلیل میدان نقش جهان ضروری است. این میدان از منظر معماری و پدیدارشناسی، دارای اهمیت فرهنگی و تاریخی است. ژانگ و همکاران (Zhuang et al., 2019) اثرات گردشگری را بر ساکنان مکان‌های میراث فرهنگی بررسی کرده و بر نیاز برقراری توازن میان حفاظت از میراث با منافع جامعه محلی تأکید نموده‌اند. یافته‌های آن‌ها نشان می‌دهد که بازنمایی دیداری میراث فرهنگی می‌تواند بر رفتار گردشگران و ادراک محلی تأثیر بگذارد، که نشان‌دهنده وجود تعاملی پویا بین بازدیدکنندگان و میراثی است که با آن درگیر هستند. در مورد میدان مورد مطالعه، محبوبی و همکاران (Mahboubi et al., 2018) بر یکپارچگی معماری داخلی و خارجی در این میدان تأکید می‌ورزند که در ایجاد یک رابطه هماهنگ بین ساختمان‌ها و فضاها باز نقش داشته است. شالی امینی و همکاران (Shali-Amini et al., 2015) نیز خاطر نشان کرده‌اند که این میدان مظهر مفهوم مکان‌بودگی و هویتی است که به تبعیت از پدیدارشناسی نوربری‌شولتز عامل ارتباط فعالیت‌های اصلی شهر در فضای بیرونی شهری قلمداد می‌شود.

۲-۵. تبلیغات خدمات عمومی^۱

این مفهوم به معنای انتشار ارزش‌های اجتماعی و مذهبی مفید به عموم مردم است که با استفاده از سبک‌های نمایشی هنری متنوع صورت می‌پذیرد و به راحتی می‌تواند توجه مخاطب را جلب کند، بر دیدگاه‌ها و رفتار آنها نسبت به جامعه تأثیر بگذارد و راه‌حل بهتری برای مشکلات اجتماعی ارائه دهد. در چند دهه گذشته مطالعات فراوانی در مورد گفتمان تبلیغی در زمینه اجتماعی انجام شده است. برای مثال، پس از مطالعات اولیه لیچ (Leech, 1966) پیرامون گفتمان‌های تبلیغی از دیدگاه سبک‌شناسی و مطالعه کوک (Cook, 1992) -- که تأکید گفتمان تبلیغاتی را بر پیامدهای اجتماعی زبان تبلیغات قرار داده است -- هوانگ (Huang, 2001)، به عنوان یکی از پیشگامان این عرصه، از دستور زبان نقش‌گرایی نظام‌مند هلیدی در زمینه تحلیل تبلیغات استفاده می‌کند و از برخی جنبه‌ها، به ارائه توصیفی از آن می‌پردازد. با این حال، از آنجا که هیچ یک از نویسندگان مذکور تحلیلی نظام‌مند از ارتباطات دستوری بین‌ناشانه‌شناختی در حوزه مطالعات تبلیغات خدمات عمومی ارائه نمی‌دهند، در این پژوهش سعی شده است تا از مصادیق مفهوم مورد اشاره در این بخش نیز به عنوان داده برای بررسی معنای تعاملی با استفاده از رویکرد پیشنهادی تحلیل گفتمانی انتقادی چندوجهی- بینامتنی استفاده شود.

۳. روش‌شناسی

هدف پژوهش حاضر طراحی و اجرای رویکردی تلفیقی با عنوان «تحلیل گفتمان انتقادی چندوجهی- بینامتنی» به منظور کمک به انجام یک تحلیل نشانه‌شناختی جامع از مصنوعات برجسته شهری و دستیابی به بینش‌هایی پیرامون نحوه شکل‌گیری تعاملات پیچیده عناصر دیداری و تعاملی درون این قبیل فضاها بوده است. از این‌رو، با فرض اینکه گفتمان شهری از طریق ترکیبی از عناصر مقولات گفتمانی شکل می‌گیرد که در آن جنبه‌های بینامتنی به مثابه «ترکیبی از بالقوه‌ها» در نظر گرفته می‌شوند، مطالعه حاضر سعی دارد با یافتن پاسخی را برای پرسش‌های زیر، زمینه دستیابی به یک درک جامع از چگونگی تأثیرگذاری مصنوعات برجسته شهری (در اینجا، میدان تاریخی نقش جهان اصفهان) در زمینه‌های طراحی دیداری و تعاملی کاربردی در عرصه شهر را فراهم آورد:

- پرسش ۱: چگونه ترکیب قطعات یک میدان برجسته شهری به عنوان عناصر طراحی- تعاملی در بازتولید، تفسیر و درک معنا توسط بیننده یک طراحی شهری تأثیر می‌گذارد؟
- پرسش ۲: درک مفهوم «تمام‌پذیری» در طراحی فضاها، چگونه می‌تواند بر انتقال پیام تولید شده به بیننده یک طراحی شهری تأثیر بگذارد؟
- پرسش ۳: استفاده از میدان‌ها در طراحی‌های شهری، چگونه بر وضوح پیام منتقل شده تأثیر می‌گذارد؟ و
- پرسش ۴: (در صورت امکان) چگونه می‌توان وزن دیداری یک میدان شهری را برای هدایت تمرکز بیننده به نقطه دلخواه دستکاری کرد؟

از نظر گردآوری داده، این رویکرد طیف وسیعی از ابزارها از جمله عکاسی (برای تهیه تصاویر با وضوح بالا با تمرکز بر طریقه تعامل با فضا) و روش مشاهده قوم نگاری (برای حضور در فضا و یادداشت برداری از رفتارها و تعاملات جاری در آن) را شامل شد. یادداشت‌برداری‌های دقیقی که در حین کار میدانی برای گردآوری داده‌های کیفی صورت گرفت، به پژوهشگر کمک کرد تا درک جامعی از میدان مورد مطالعه بدست دهد.

تحلیل داده‌های پژوهش با بهره‌گیری از مدل تحلیل ژانر چند وجهی پیشنهادی هیپالا (Hippala, 2014) برای کشف متون و آشکارسازی معانی آنها انجام شد (ن.ک. به جدول ۳). رویکرد پیشنهادی این پژوهش، این مدل را برای کشف معانی پنهان در فضاهای شهری بسط می‌دهد و از آن برای توصیف چگونگی استفاده از زبان و عناصر دیداری برای شکل‌گیری معنا در فضاهای شهری استفاده می‌کند. در این توصیف، متون شهری چیزی فراتر از واژگان زبان ادبی و شامل ترکیب تعاملی اشیاء، ساختمان‌ها و شرکت‌کنندگان هستند. «ارزش‌های مذهبی و ایدئولوژیکی» نیز در اینجا به عنوان «بینامتن‌هایی» عمل می‌کنند که بر متون شهری و به تبع آن بر چشم‌انداز کلی فضای شهری تأثیر می‌گذارند. مطالعه حاضر بر بعد معنای تعاملی از میان ابعاد معنایی دیگر تمرکز دارد، چراکه تکیه این بعد بر جنبه‌های متعدد ارتباطات اجتماعی است که از طریق وجه‌های نشانه‌شناختی مختلفی، نظیر نگاه، زاویه، رنگ و ژانر، بازنمایی می‌شوند و از طریق بررسی آنها می‌توان امکان ارائه تحلیلی چند وجهی-بینامتنی از فضای مورد نظر را فراهم آورد.

جدول ۳. تحلیل ژانر چندوجهی

منابع نشانه شناختی ^۱	«نظام‌های انتخاب کاربردشناختی» هستند که در کنار سازماندهی برای بازگفت انتخاب‌های کاربردشناختی درون پیکربندی‌های ساختاری مدل‌سازی می‌شوند (Bateman, 2011: 20).
ویژگی‌های نویسه نگاری و نگاهتاری ^۴	ویژگی‌های ساختاری مصنوعات چندوجهی را گویند که با استفاده از یک مکان‌شناسی ^۲ و با یک فضای ژانری توصیف می‌شوند و بر اساس آن‌ها می‌توان گستره‌ای از گزینش‌ها را از میان وجه‌های نشانه‌شناختی ^۳ در نظر گرفت، که یک راهبرد بلاغی خاص را محقق می‌سازند. بنابراین، این ویژگی‌ها راهبردهای بلاغی فضایی را ایجاد می‌کنند که توسط ژانرهای در حال انجام کار ارتباطی مشابه اشغال می‌شوند (Bateman, 2008: 233-225).
چیدمان و سازمان سلسله مراتبی ^۶	به استفاده از فضای چیدمانی جهت برقراری ارتباط بین معانی اضافی از مشخصه‌های یک وجه نشانه‌شناختی خاص اطلاق می‌گردد، که بیتمن (Bateman, 2009: 61) از آن به عنوان «جریان صفحه» یاد می‌کند. ژانر طی مراحل متعددی آشکار می‌شود تا در جهت انجام کارکرد اجتماعی مورد نظر عمل کند. به نظر می‌رسد که اصل خطی بودن ^۵ عمدتاً زمانی اعمال می‌شود که تفسیر گفتمان چندوجهی - نظیر نگاهتاری - های پی در پی - ضرورت پیدا کند (Holsanova, 2009: 1223).
ساختار بلاغی ^۷	به این موضوع اشاره دارد که ویژگی‌های ساختاری مصنوعات چندوجهی را می‌توان با استفاده از یک مکان‌شناسی - یا یک فضای ژانری - توصیف کرد، که گستره گزینش‌های نشانه معناساختی را از میان وجه‌های نشانه‌شناختی محقق‌کننده یک راهبرد بلاغی خاص در نظر می‌گیرد (Bateman, 2008: 233-225).
(مسیر) ناوبری ^۸	سطحی از ژانر چندوجهی است، که نقش هدایت تفسیر متنی منابع نشانه‌شناختی و به عبارت صحیح‌تر رهنمون ساختن خواننده به سمت تفسیر صحیح در یک بافت معین را عهده دار است (Bateman, 2011: 21).

منبع: (Hiippala, 2014: 4-6)

1. Semiotic resources
2. topography
3. semiotic modes
4. typographical and graphical features
5. linearity
6. layout and hierarchical organization
7. rhetoric structure
8. navigation path

۴. بحث‌ها

در این بخش به منظور تسهیل بحث در مورد یافته‌های پژوهش از مفهوم «قاب» برای تحلیل منابع دیداری استفاده و به بررسی روش‌های مختلف ساخت معنا و ارتباطات بین نمادها بر اساس چارچوب نظری بالا پرداخته می‌شود.

۴-۱. تحلیل دیداری

در چارچوب مطالعات معماری و شهرسازی، یک میدان به مثابه فضای عمومی دارای ارزش روایی منحصر به فردی است. این فضا به مثابه‌ی بوم نقاشی است که تاریخ، فرهنگ و پویایی اجتماعی یک شهر بر روی آن حک شده است. تحلیل حاضر با بررسی خصایص معماری و پیکربندی‌های فضایی یک میدان خاص سر و کار دارد و نشان می‌دهد که چگونه این عناصر به شکل‌گیری روایت آن به مثابه یک متن کمک می‌کنند. این خصایص عبارت است از:

۴-۱-۱. **سازه‌های یادبود.** این میدان تحت سیطره بنای تاریخی بزرگی در مرکز آن قرار دارد (ن.ک شکل ۱)، که اغلب نماد رویدادهای تاریخی یا شخصیت‌های مهم است. این بنای تاریخی با کنده‌کاری‌های پیچیده و قامتی باشکوه، به عنوان یک نقطه کانونی عمل می‌کند و نگاه‌ها را به سمت خود جلب و حرکت را به درون فضا هدایت می‌کند. از منظر مشارکت روایی، می‌توان استدلال کرد که این بنای تاریخی نقش یک داستان‌سرا را ایفا و قصه‌های گذشته را بازگو می‌کند و میدان را به بافت تاریخی‌اش گره می‌زند. این کار به پیوندی ملموس با تاریخ تبدیل می‌شود و روایت میدان را بیش از پیش غنی می‌سازد.

تصویر ۱. بنای تاریخی بزرگ (عالی‌قاپو) به مثابه یک داستان‌سرا و نقطه کانونی در مرکز میدان نقش جهان

۴-۱-۲. **بناهای تاریخی.** اطراف میدان حاضر ساختمان‌هایی وجود دارند، که سبک‌های معماری مختلفی را از دوره‌های مختلف تاریخی منعکس می‌سازند، از جمله بازار قیصریه (قاب ۱)، کافه رستوران سنتی نمکدان (قاب ۲) و خانه مشروطیت (قاب ۳) در تصویر ۲. ترکیب این سازه‌ها، از نماهای طرح باروک گرفته تا ساختمان‌های شیشه‌ای دوران تجدیدگرایی ایران، را شامل می‌شود.

قاب ۳

قاب ۲

قاب ۱

تصویر ۲. سبک‌های معماری مختلف به کار رفته در ساخت بناهای تاریخی اطراف میدان نقش جهان از دیدگاه مشارکت روایی، می‌توان چنین استدلال کرد که هر ساختمان در شکل‌گیری روایتی لایه‌لایه نقش دارد و تحول سبک‌های معماری و شهرسازی در طول زمان را بازتاب می‌دهد. آنها در حقیقت مانند فصل‌هایی از یک کتاب هستند، که ورق به ورق رشد و تحول شهر را بازنمایی می‌کنند.

۳-۱-۴. امکانات عمومی. قاب‌های ۱، ۲ و ۳ در تصویر ۳ نشان می‌دهند که نیمکت‌ها، وسایل روشنایی و سایر امکانات عمومی با دقت در داخل میدان قرار گرفته‌اند و عملکرد و جذابیت زیبایی‌شناختی آن را افزایش می‌دهند.

قاب ۳

قاب ۲

قاب ۱

تصویر ۴. کارکرد و جذابیت زیبایی‌شناختی میدان نقش جهان از طریق جایابی نیمکت‌ها، وسایل روشنایی و سایر امکانات عمومی

از منظر مشارکت روایی می‌توان چنین استدلال کرد که این امکانات از نقش میدان به عنوان محل تجمع، تقویت جامعه و تعامل اجتماعی پشتیبانی می‌کنند. آنها به مثابه شخصیت‌های ظریفی در روایت این میدان هستند، که فعالیت‌های روزمره را تسهیل می‌کنند و بر غنای تجربه انسانی می‌افزایند.

۴-۱-۴. چیدمان و تناسب. از منظر پیکربندی فضایی، این میدان ضمن برخورداری از طرحی متقارن نشانگر نوعی نظم و هماهنگی نیز هست. نسبت‌های فضا به دقت محاسبه شده‌اند تا محیطی دعوت‌گر برای بازدیدکنندگان ایجاد شود (ن.ک تک قاب تصویر ۴).

تصویر ۴. چیدمان متقارن میدان نقش جهان با تاکید بر نظم و هماهنگی

از دیدگاه مشارکت روایی، می‌توان چنین استدلال کرد که این چیدمان به شکل‌گیری حس تعادل و ثبات کمک می‌کند و ارزش‌های جامعه‌ای را بازتاب می‌دهد که آن را ایجاد کرده است. داستانی از غرور مدنی و میل به فضاهای جمعی را روایت می‌کند که از نظر زیبایی‌شناسی دلپذیر و کاربردی هستند.

۴-۱-۵. جریان و اتصال. به عنوان یکی دیگر از ویژگی‌های پیکربندی فضایی، طراحی میدان جریان مردم را از طریق نقاط ورودی و مسیرهای مختلفی بر می‌انگیزد که به سایر مناطق شهری منتهی می‌شوند (ن.ک نقاط ورودی مختلف در تصویر ۵).

تصویر ۵. جریان و اتصال در میدان نقش جهان

از دیدگاه مشارکت روایی، می‌توان چنین استدلال کرد که چنین اتصالاتی برای شکل‌گیری روایت میدان به عنوان یک مرکز فعالیت بسیار مهم است. این اتصالات میدان را به بافت وسیع‌تر شهر پیوند می‌دهد و به آن اجازه می‌دهد تا به عنوان یک گره در شبکه شهری و محلی برای هم‌گرایی و تعامل روایت‌های مختلف ایفای نقش کند.

۴-۱-۶. استفاده از فضا. همانطور که در تصویر ۶ نشان داده شده است، راه دیگری برای پیکربندی فضای این میدان، نشان دادن ماهیت چند کارکردی آن است. طوری که این میدان علاوه بر اینکه محل ملاقات روزانه مردم محلی است (قاب ۴)، نقش میزبانی جشنواره‌ها (قاب ۱)،

تجمع بازارها (قاب ۲) و برگزاری رویدادهای فرهنگی-اجتماعی (قاب ۳) را نیز ایفا می‌کند. از دیدگاه مشارکت روایی، می‌توان استدلال کرد که چنین استفاده پویایی از فضا به شکل‌گیری روایتی غنی و متنوع کمک می‌کند. قابلیت این میدان برای انطباق با کارکردهای مختلف، بازتاب دهنده ماهیت چندوجهی زندگی شهری و جامعه‌ای است که در خدمت آن است.

در مجموع، ویژگی‌های معماری و پیکربندی‌های فضایی این میدان جزء لاینفک روایت آن به مثابه یک متن هستند. هر عنصر، از بنای تاریخی بزرگ گرفته تا نیمکت‌هایی که به دقت قرار داده شده‌اند، به شکل‌گیری داستانی پیچیده و لایه‌بندی شده‌ای کمک می‌کنند که هر دو جنبه تاریخی و معاصر را داراست. به گفته براشر (Brasher, 2017) و فانگ‌کینگ (Fangqing, 2019) چنین میدان‌هایی، به مثابه یک فضای عمومی، به سند زنده‌ای تبدیل می‌شوند که به طور مداوم از طریق تعاملات مردم بازنویسی می‌شوند و رویدادهایی که در محدوده آن‌ها رخ می‌دهند، بینش‌هایی را در مورد چگونگی روایت داستان‌های این مکان و ساکنان آن توسط یک محیط ساخته و طراحی‌های آن فراهم می‌آورند. با درک میدان حاضر به مثابه یک متن روایی، می‌توان نقش آن را نه تنها به عنوان یک فضای فیزیکی، بلکه به عنوان یک مصنوع فرهنگی و تاریخی پاس داشت که نشان‌دهنده هویت و آرمان‌های جامعه‌ای است که به آن خدمت می‌کند.

۴-۲. تحلیل گفتمانی انتقادی- بینامتنی از بعد تعاملی میدان نقش جهان اصفهان

میدان عمومی در طول تاریخ، به عنوان فضاهای اجتماعی، نقش حیاتی را در تقویت تعامل اجتماعی و افزایش پایداری شهری ایفا کرده‌اند. ابعاد تعاملی این میدان‌ها، از جمله اینکه چگونه مردم با فضا درگیر می‌شوند، به طور قابل توجهی بر روابط پویای اجتماعی تأثیر می‌گذارد. در راستای بررسی نقش خاص میدان نقش جهان اصفهان در تسهیل یا جلوگیری از ایجاد تعاملات اجتماعی، این میدان می‌تواند نمونه بارز فضایی تلقی شود که شکل‌گیری تعاملات اجتماعی را ترغیب می‌کند و اهمیت تاریخی و جذابیت زیبایی‌شناختی آن موجب جذب جمعیت متنوعی، از جمله گردشگران و مردم محلی، می‌شود. وجود بازار، مسجد و کاخ در اطراف میدان، محیط اجتماعی پر جنب و جوشی را ایجاد می‌کند که در آن افراد می‌توانند با یکدیگر ملاقات، تعامل و تبادل نظر کنند (Soflaei & Moolavi Sanzighi, 2021).

برای دستیابی به درک بهتری از این نقش، تحلیل حاضر بر پایه چهار وجه تماس، نگاه، زاویه، رنگ و ژانر به عنوان منابع نشانه‌شناختی منتخب انجام شده است.

۴-۲-۱. **وجه نگاه.** در قاب‌هایی که شرکت‌کنندگان بازنمایی شده به بیننده نگاه می‌کنند، بردارهایی بین شرکت‌کنندگان و بیننده شکل می‌گیرد که هر دو طرف را در یک سطح خیالی به هم متصل می‌کنند. این قاب‌ها «تقاضاهایی» را خلق می‌کنند با این مضمون که «نگاه شرکت‌کننده چیزی را از ناحیه بیننده می‌طلبد، و از این‌رو ایجاب می‌کند بیننده با او وارد نوعی رابطه خیالی شود» (Kress & Leeuwen, 2021). در چنین مواردی، نوع رابطه به حالت چهره و ژست شرکت‌کننده (در صورت وجود) بستگی دارد. تصویر ۷ قاب‌هایی را نشان می‌دهد که در آنها شرکت‌کنندگان در حال نگاه به بیننده بازنمایی شده‌اند. این بازنمایی‌ها بردارهایی را در برمی‌گیرند که شرکت‌کنندگان و بینندگان را در یک سطح دوسویه خیالی به هم متصل می‌کنند.

قاب ۳

قاب ۲

قاب ۱

تصویر ۷. (۱) نگاه به بیرون قاب، (۲) داخل قاب و (۳) به سمت بیننده

به عنوان مثال، به مرد بازنمایی شده در قاب ۱ در تصویر بالا نگاه کنید. در این قاب، چشمان مرد نه به بیننده، بلکه در جایی خارج از قاب و همچنین چهره زن نشسته پشت سر او پوشانده شده است. علاوه بر این، وضعیت بدن، آرایش موازی دست‌ها با زاویه بدن مرد، همه و همه به بیننده این امکان را می‌دهند تا فرد/افراد حاضر در این قاب را به عنوان فرد/افرادی نه چندان شاد یا به تعبیری فرد/خانواده‌ای با استاندارد زندگی پایین تفسیر کند. شرکت‌کنندگانی که در این قاب بازنمایی شده‌اند، به تعبیر کرس و ون لیوون (Kress & Leeuwen, 2021) می‌توانند موضوع «توجه بی‌غرض^۱» بیننده واقع و به «ناظرهای نامرئی^۲» تبدیل شوند (Kress & Leeuwen, 2021: 216). در نتیجه، قاب ۱ در تصویر ۷ را می‌توان در یک دسته تصاویر «پیشنهاددهنده^۳» جای داد، که در آن شرکت‌کنندگان بازنمایی شده، خود را به مثابه اشیائی برای بازتاب بیشتر به بیننده عرضه می‌کنند؛ بیننده در چنین مواردی می‌تواند آن شرکت‌کننده را به طور غیرشخصی و متمایز ببیند یا به عنوان فردی که سرگرم دنیای خود است و بیننده با او و دنیای او بیگانه است.

1. disinterested attention
2. invisible observers
3. suggestive Image category

قالب ۲ در تصویر بالا خانواده‌ای را در پیش‌زمینه (نشاندار شده با رنگ قرمز) و مردی تنها در پس‌زمینه (نشاندار شده با رنگ زرد) را بازنمایی می‌کند که در گوشه سمت چپ قاب لم داده است. در این قاب، ژست محافظتی مرد در پیش‌زمینه و دور کردن نگاهش از بیننده، درخواست دوری از او و خانواده‌اش را ارائه می‌دهد، در حالی که مرد تنهای سمت چپ این قاب، با جهت نگاه مورب و رو به پایین از بیننده درخواست ترحم و توجه می‌نماید. این جدایی می‌تواند شبیه به تقسیم‌بندی بین برنده و بازنده‌ای باشد که بیش از هرچیزی هویت عرضه‌شده شرکت‌کننده «برنده» در بخش پیشین را پشتیبانی می‌کند.

۲-۲-۴. وجه زاویه. لی و یونگ (Ly & Jung, 2015)، وجه زاویه در یک تصویر را نشان دهنده این می‌دانند که سازنده و بیننده تصویر با شرکت‌کننده بازنمایی شده ارتباطی دارد یا خیر. در یک تصویر، زوایای رو به جلو نشان‌دهنده درگیری و زوایای اریب نشان‌دهنده جدایی هستند (Ly & Jung, 2015: 52) از سوی دیگر، زوایای عمودی را نیز می‌توان در ارتباط با زورمندی و نیرو تفسیر کرد. بنابراین، اگر شرکت‌کننده بازنمایی شده از زاویه بالایی توسط بیننده دیده شود، تصویر قوی‌تری از وی به بیننده القاء می‌شود و برعکس، هنگامی که به شرکت‌کننده بازنمایی شده از زاویه پایین نگاه می‌شود، آن شرکت‌کننده به عنوان دارنده قدرت در رابطه دیده می‌شود. همچنین هنگامی که تصویری در سطح چشمی واقع می‌شود، رابطه بین شرکت‌کننده و بیننده برابر است و تفاوتی در قدرت وجود نخواهد داشت (Ly & Jung, 2015: 52). کرس و ون لیوون (Kress & Leeuwen, 2021) در این رابطه امکان وجود درجاتی در سطوح مشارکت را در نظر گرفته و این‌جداسازی‌ها و قدرت‌مندی‌ها را بر اساس درجه زاویه از یکدیگر متمایز کرده‌اند. برای مثال، در قالب ۳ در تصویر ۸ که جدا شده از تصویر قبلی است - شرکت‌کننده سمت چپ قاب در یک زاویه افقی مایل بازنمایی شده است و همین امر سبب شده تا بیننده را از خود و دنیایی خودش جدا ببیند. چیزی که مخاطب اینجا می‌بیند جزئی از دنیای او نیست و او در دنیایی سیر می‌کند که به شرکت‌کننده تعلق دارد و مخاطب (بیننده) درگیر آن نیست (Kress & Leeuwen, 2021).

تصویر ۸. زاویه شرکت‌کنندگان بازنمایی شده در یک قاب تصویر با بیننده

تصویر ۸ نشان می‌دهد که در بُعد افقی، از زاویه عمود، زاویه غیر هم‌سطح و روبه به پائین چشم استفاده شده است تا نابرابری بین فرد/خانواده بازنمایی شده و دیگر شرکت‌کننده حاضر در این قاب تصویر را منتقل کند و نشان دهد که این فرد و خانواده‌اش از نفوذ اجتماعی بیشتری نسبت به شرکت‌کننده در پس زمینه برخوردار هستند. از منظر زاویه عمودی نیز نشان داده می‌شود که شرکت‌کننده ناظر در این قاب با زاویه نگاه رو به پائین نسبت به شرکت‌کننده دیگر در تلاش است قدرت زورمندی‌اش را به رخ او می‌کشد. از منظر مخاطب (بیننده)، زاویه مایل و پائین بیش از هر چیزی ارتباط بین مخاطب و شرکت‌کنندگان را برقرار می‌کند: یعنی بیننده و شرکت‌کننده در یک گروه نیستند و شرکت‌کننده پیش‌زمینه در سطح بالاتری از قدرت واقع است. بنابر نظر کرس و ون لیوون (Kress & Leeuwen, 2021)، افراد صاحب قدرت به طور معمول در حال سوء استفاده از بینندگان و اعمال قدرت نمادین علیه آنها به تصویر کشیده می‌شوند. این توضیح تأییدیه دیگری را برای هویت نمادین پیشنهاددهنده یک فرد «با جایگاه اجتماعی بالا» ارائه می‌کند. در همین قاب، بازنمایی زاویه چشم شرکت‌کننده دیگر - یعنی مادر خانواده - به صورت زاویه روبرو شاهد هستیم که نشان‌دهنده سطحی از درگیری او و خانواده‌اش با بیننده است. زاویه روبرو در این تصویر می‌تواند نشان‌دهنده این باشد که بیننده بخشی از دنیای شرکت‌کننده است و او را به عنوان «شخص برتر^۲» برای بیننده بازنمایی می‌کند و به نوبه خود نوعی حس مشارکت را به وی منتقل می‌سازد، که در این قاب حاکی از آن است که مسئله تفریح و خوش‌گذرانی در کنار خانواده امری همگانی است و به تلاش و مشارکت همه نیاز دارد. در اینجا خالق تصویر می‌گوید: «آنچه در اینجا می‌بینید بخشی از دنیای ماست و ما با آن درگیر هستیم» (Kress & Leeuwen, 2021).

۴-۲-۳. وجهیت. درجه وجهیت یک تصویر از جنبه‌های متعددی نظیر رنگ، زمینه‌سازی، بازنمایی، عمق، روشنایی و درخشندگی ارزیابی می‌شود. بنابر نظر کرس و ون لیوون (Kress & Leeuwen, 2021)، وجهیت تصویر با ایجاد درهم‌کنش پیچیده‌ای از نشانه‌های دیداری به دست می‌آید، و ارزش‌گذاری کلی آن نیز توسط بیننده ایجاد می‌شود (Kress & Leeuwen, 2021: 252). یک بررسی ساده از برنامه‌های^۳ استفاده شده در سرای میدان نقش جهان اصفهان براحتی نشان می‌دهد این برنامه‌ها به دلیل برخورداری از وجهیت بالا، صادق و قابل اعتماد به نظر می‌رسند، چراکه در آنها برای زمینه‌سازی و بازنمایی، جزئیاتی از پس‌زمینه و همچنین شرکت‌کنندگان بازنمایی شده، نظیر طرح پوشش چادر روی برنما، شکوفه‌های پراکنده در پس‌زمینه تصویر، متن انگیزشی و جایابی در کنار نمادهای آئینی و ملی به تصویر کشیده شده‌اند. اکثر تصاویر موجود در

1. high status
2. superior
1. banners

این برنامه‌ها از یک وفاداری طبیعی برخوردارند. این وفاداری با یک طیف رنگ اشباع‌شده و متنوع، پس‌زمینه‌های دقیق، نمود دیداری بالا، چشم انداز عمیق و درخشش حداکثری تحقق می‌یابد و این برنامه‌ها را در زمره آن دسته از برنامه‌هایی قرار می‌دهند در جذب احساسات بینندگان نقش دارند و به نوبه خود از یک جهت‌گیری رمزگذاری حسی^۱ بهره می‌برند که در آن اصل لذت غالب است. برای توضیح بهتر این مطلب نیاز است که به تحلیل ابزارهای تبلیغی مورد استفاده در میدان نقش جهان بپردازیم. بنابر نظر کرس و ون لیوون (Kress & Leeuwen, 2021)، بافت‌های تبلیغاتی با معیاری به نام «جهت‌گیری رمزگذاری حسی» طبقه بندی می‌شوند. در این مقیاس، وجهیت بالا (= واقع‌گرایی) با مقادیر شاخص وجهیت بهبود یافته (مثل، اشباع کامل رنگی) به دست می‌آید که تصویر مربوطه را در مقایسه با جهت‌گیری رمزگذاری طبیعی معیار «واقعی‌تر» جلوه می‌دهد. برای مثال، در قاب‌های ۱، ۲ و ۳ در تصویر ۹، طیف رنگ‌های استفاده شده در تبلیغات طراحی و نصب‌شده در میدان نقش جهان (از جمله برنامه‌ها و مصنوعات فرهنگی) زنده و عمیق‌تر از حد معمول به نظر می‌رسند (یعنی با چشم‌انداز «چشم‌ماهی»، که افزایش وجهیت را در پی دارد). علاوه بر این، قاب‌های مذکور دارای ارزش‌های بافت‌سازی، بازنمایی، روشنایی و درخشش بالاتر از طبیعت‌گرایی هستند که به نوبه خود باعث افزایش وجهیت این قاب‌ها می‌شود.

قاب ۳

قاب ۲

قاب ۱

تصویر ۹. وجهیت رنگ (رنگ‌بندی) در تبلیغات فرهنگی-مذهبی مورد استفاده در میدان نقش جهان اصفهان در بهار ۱۴۰۲

هر سه قاب تصویر ۹، وجود سطح بالایی از رنگ در یک برنامه تبلیغاتی را - هرچند با درجات متفاوتی از واقع‌گرایی یا باورپذیری - نشان می‌دهند. بنابراین، می‌توان چنین نتیجه گرفت که با عرضه تصویر در رنگ‌های «تا حدی واقعی»، تولیدکنندگان سعی دارند بینندگان را متقاعد کنند که هویت و نگرش شرکت‌کنندگان واقعی است. در واقع، این‌ها در خودشان نهادینه می‌شوند و قابل ردیابی هستند.

۴-۲-۴. **ژانر چندوجهی**. تبلیغ آثار و کارکردهای مثبتی در جامعه دارد که با استفاده از دانش نشانه‌شناسی می‌توان آن را بهبود بخشید (Sarvi Zargar, 2009: 64). بر اساس مدل‌های ارتباطی یا کوبسن (Jacobsen, 1985) و بوهرلر (Buhler, 1983)، تابع یک پیام تبلیغاتی دارای

شش بعد ارتباطی است، که این ابعاد از سوی پژوهشگران مختلف مورد مطالعه قرار گرفته است (مثل، ۱۹۷۲؛ Péniau, 1972; Nöth, 1983). تنها کارکرد عمومی تبلیغات به ژانر اختصاص دارد که توسط استرانگ (Srong, 1925) توصیف می‌شود. بر اساس این کارکرد، در تبلیغات همواره جلب توجه، حفظ علاقه، ایجاد انگیزه در مخاطب و انجام کاری مدنظر است. این کارکرد کلی و البته اصلی گاه می‌تواند در تبلیغات مختلف کم و بیش برجسته باشد. در نظام معابر و فضاهای شهری، هر برنامه‌ی تبلیغاتی از ساختار چندوجهی خاصی برخوردار است. ساختارهایی که به الگوهایی تبدیل می‌شوند تا کارکردهای ارتباطی خاصی را به انجام برسانند و به انتظارات خوانندگان از ساختار چندوجهی مصنوع مورد نظر پاسخ دهند. به طور معمول، چنین الگوهایی می‌توانند تفسیر کلی مصنوع را نشان دهند. برای مثال، الگوشدگی ساختارها در تصویر ۱۰ را در نظر بگیرید که نشان می‌دهند بر خلاف تفسیرهای خطی مبتنی بر وجه‌های نشانه‌شناختی جریان متن، از معنای گفتمانی جریان صفحه نیز می‌توان برای تولید تفسیرها بهره برد.

تصویر ۱۰. رابطه بین ساختارهای چیدمانی، بلاغی و ناوبری در تبلیغات مورد استفاده در میدان نقش جهان اصفهان

تأثیر شایع‌ترین تبلیغات در شهرهای ایران این‌روزها (یعنی حجاب) در میدان نقش جهان اصفهان نیز بازتاب داشته است. با استفاده از مثال‌ها و توضیحات ارائه‌شده در بالا و بخش‌های پیشین، اکنون می‌توان نشان داد که چگونه می‌توان از مدل‌های جنسیتی و چندوجهی برای تحلیل ساختارهای جنسیتی چندوجهی در تبلیغات مورد استفاده در نقش جهان استفاده کرد. قاب تصویر ۱۰ نشان می‌دهد که در سطح لایه چیدمانی و ساختار بلاغی مرتبط با آن، عناصری مانند متن دستورالعمل لزوم رعایت حجاب در گوشه سمت راست ورودی مسجد و جایگاه مسئول توزیع چادر، درست در سمت راست این متن در این قاب حضور دارند. علاوه بر این، در سمت چپ و در قسمت ورودی، تعدادی صندوق وجود دارد که برای جلوگیری از ازدحام و صف‌بندی استفاده می‌شود. اگرچه توضیح یا نشانه بیشتری برای تبیین این موضوع وجود ندارد، اما ساختار پیمایش مرتبط با دو لایه بالا به نوعی بازنمایی شده است (برای مثال از طریق جایابی دقیق این

نقاط در نقطه ورود به یک مکان مذهبی و ... تا شرکت‌کنندگان را به رعایت مواردی از جمله رعایت حجاب و شئونات اسلامی در اماکن مذهبی رهنمون سازد. این شیوه از ارائه چندان شفاف نیست، چراکه در این فضاها وجود صندلی‌های سمت راست قاب می‌تواند توسط شرکت‌کنندگان به عنوان محل استراحت سالمندان و معلولان نیز تعبیر شود. اما ممکن است تعبیر دیگری از آن بیرون بیاید و شاید این بار یکی از آن تعابیری باشد که سازندگان امید تولید آن را داشته‌اند: یعنی جایی برای نشستن، بحث و قانع‌شدن افرادی که مخالف این دستورالعمل هستند.

۵. نتیجه‌گیری‌ها و پیشنهادهای پژوهش

این مطالعه با تمرکز بر استفاده از عکاسی برای درک ارتباطات و برجسته‌کردن دسترسی و اثربخشی این تکنیک در ثبت تصاویر شهر، با استفاده از رویکرد تلفیقی تحلیل گفتمان انتقادی چندوجهی-بینامتنی به بررسی چگونگی استفاده از میدان نقش جهان در دو حوزه طراحی دیداری و تعاملی پرداخته و نشان داده است که یک میدان تاریخی مثل میدان نقش جهان می‌تواند تأثیر قابل توجهی بر رفتار کاربر در طراحی تعاملی بگذارد که با پژوهش‌های قبلی در مورد تأثیرات شناختی فضاهای شهری همسو است. به عنوان مثال، بررسی پیامدهای رفتاری استفاده از این میدان در عناصر طراحی تعاملی نشان داده است که میادین تاریخی می‌توانند به طور قابل توجهی بر رفتار کاربر با افزایش تعامل، ادراک و پاسخ‌های احساسی/شناختی آنها تأثیر بگذارند. این یافته با تأکید ناسار (Nasar, 1990) و میلگرام (Milgram, 1970) بر تأثیرات شناختی فضاهای شهری مطابقت داشته و طراحان شهری را قادر می‌سازد تا با طراحی‌های خود زمینه شکل‌گیری تجربه‌ای تعاملی غنی از نظر فرهنگی، پرطنین از نظر عاطفی و اثرگذار از نظر رفتاری را فراهم آورند.

همچنین، برای کمک به درک مفهوم «تمام‌پذیری» در طراحی فضای اخیر میدان نقش جهان، پژوهش حاضر به بررسی این موضوع پرداخته است که چگونه درک این مفهوم در ارتباط با فضای ساخته میدان تاریخی مذکور بر تفسیر بیننده آن اثر می‌گذارد. یافته‌های این بخش نشان دادند که این مفهوم با اصالت تاریخی، هماهنگی زیبایی‌شناختی، سازگاری و طنین عاطفی سروکار دارد. در واقع، میدان نقش جهان تجسم همزیستی معماری با هویت شهر اصفهان بوده که آن را از طریق ادغام فضای داخلی با خارجی و مفهوم نوربری‌شولتزی از مکان بازتاب داده است. در مفهوم نوربری‌شولتزی، مکان، فضایی است که در آن انسان از وجود خود آگاه است و در واقع فضا تنها زمانی برای او زنده می‌شود و شکل می‌گیرد که به نظامی از مکان‌های بامعنا و بر انگیزاننده احساس تبدیل شود. این یافته با نتایج مطالعه محبوبی و همکاران (Mahboubi et al., 2018) و شالی امینی و همکاران (Shali-Amini, 2015) همسو بوده است طوری که آنها نیز از ایده موجودیت میدان‌ها به مثابه فضاهای زنده، بامعنا و حس برانگیز شهری حمایت کرده‌اند.

یافته‌های پژوهش حاضر همچنین نشان دادند که در نظر گرفتن قطعات میدان نقش جهان به عنوان بخشی از عناصر طراحی تعاملی شهر اصفهان، وضوح زیبایی‌شناختی و پیام انتقالی آن را افزایش داده است. همسوی با این یافته، شهبایی‌نژاد و همکاران (Shahabi Nejad et al., 2020) بر اهمیت این میدان برای حفظ اصالت تاریخی و فرهنگی و اقتصادهای محلی آن تأکید داشته‌اند. بنابراین می‌توان چنین استدلال کرد که طراحان شهری عهده‌دار نقش استفاده از عناصر این میدان برای خلق آثاری آموزنده و جذاب بوده و از این طریق وضوح و تأثیرگذاری انتقال پیام در زمینه‌های مختلف طراحی دیداری-تعاملی خود در این میدان را افزایش داده و به تبع آن به پایداری اقتصادی شهری کمک کرده‌اند.

پژوهش حاضر همچنین دستکاری^۱ وزن دیداری میدان نقش جهان برای هدایت تمرکز بیننده به نقطه دلخواه را موضوع بررسی قرار داده و دریافته است که طراحان و معماران توانسته‌اند در طراحی یک فضا، نظیر میدان نقش جهان، با تنظیم عناصری مانند مقیاس، رنگ، بافت، تقارن و نور، توجه را به کانون‌های معنایی خاصی متمایل کنند. این امر تجربه‌های غنی‌تر بیننده در فضا و تقویت حس قدرشناسی وی از خصایص کلیدی آن را در پی داشته است. همسو با سفلائی و سنزیقی (Soflaei & Moolavi Sanzighi, 2021)، بررسی این بخش تأیید کرد که این میدان به عنوان نقطه کانونی برای تعامل جامعه عمل می‌کند و خواه از طریق مقیاس، خواه بواسطه رنگ، بافت یا نور و وجه‌های نشانه‌شناختی مختلف، این میدان، بوم نقاشی متحرکی را فراهم می‌آورد که به هدایت و راهنمایی دیداری بازدیدکنندگان از طریق غنای تاریخی و فرهنگی خود کمک می‌کند.

به عنوان نتیجه‌گیری می‌توان گفت که درهم آمیختن میداین شهری با عناصر طراحی تعاملی، مزایای متعددی را برای طراحان شهری در پی داشته، که از آن جمله ایجاد سرنخ‌های رفتاری و افزایش درک مفهوم تمام‌پذیری و کامل بودن در جهت بهبود وضوح پیام و هدایت کانون توجه و تمرکز همگانی از طریق دستکاری وزن دیداری، بوده است. از این رو، بر لزوم دقت نظر بیشتر طراحان شهری در مورد این عوامل و در عین حال بر برقراری توازن بین خلاقیت فردی و کارکرد یک فضا تأکید می‌شود که در نهایت ایجاد تجربیات کاربری غنی و ملموس برای مخاطبان آن‌ها را در پی خواهد داشت.

به رغم کار گسترده بر روی تحلیل چندوجهی و بینامتنی، شکاف‌های قابل توجهی در دانش پیرامون بافت خاص میدان نقش جهان باقی مانده است و می‌طلبد که مطالعه‌ای طولی برای ارزیابی چگونگی تحول گفتمان دیداری پیرامون میدان نقش جهان در طول زمان، به ویژه در واکنش به تغییرات سیاسی-اجتماعی و رویدادهای جهانی انجام شود. درک این قبیل روابط در

حقیقت می‌تواند بینش‌های ارزشمندی را در مورد مدیریت میراث‌های تاریخی-فرهنگی و توسعه راهبرهای نوین برنامه‌ریزی شهری فراهم آورد.

قدردانی‌ها: این مقاله پژوهشی با حمایت فکری و راهنمایی‌های ارزشمند پروفسور تئو ون لیوون و استاد گرانقدر خانم دکتر لوئیز راولی تکمیل شده، که لازم است در اینجا از آنها بطور ویژه قدردانی گردد.

اعلامیه تعارض منافع و حمایت مالی: نویسندگان در خلال انجام این پژوهش حمایت مالی دریافت نکرده و هیچ گونه تعارض منافی برای اعلام نداشته‌اند.

منابع

سروی‌زرگر، محمد (۱۳۸۸). معرفی کتاب: اسطوره‌های آگهی‌های تبلیغات تجاری. فصلنامه علمی رسانه‌های دیداری و شنیداری، ۵ (۸)، ۱۳۱-۱۳۴. <http://doi.org/20.1001.1.26454696.1388.5.8.7.3>.
شالی‌امینی، وحید، حقانی، طوفان، انتظام، مریم (۱۳۹۴). خوانش میدان نقش جهان در دستگاه پدیدارشناسی مکان با تأکید بر دیدگاه‌نوربرگ-شولتز. همایش ملی فرهنگ، کالبد و محیط در معماری و شهر اسلامی، قزوین. <https://civilica.com/doc/478380>.

- Bateman, J.A. (2008). *Multimodality and genre: a foundation for the systematic analysis of multimodal documents*. Palgrave Macmillan, London.
- Bateman, J.A. (2011). Decomposability of semiotic modes, in K. L. O'Halloran and B. A. Smith, eds, '*Multimodal studies: multiple approaches and domains*', Routledge, London, pp. 17-38.
- Brasher, J.P. (2017). Narrating space/spatializing narrative: where narrative theory and geography meet. *The AAG Review of Books*, 5(3), 180-182.
- Cook, G. (1992). *The discourse of advertising*. London: Routledge.
- Dragos, I. (2020). Writing the city, narrating identity. *American British and Canadian Studies*, 34(1):1-7. DOI: 10.2478/abcsj-2020-0001.
- Eggs, S. (2004). *An introduction to systemic functional linguistics*. London: Continuum.
- Fairclough, N. (1992). Discourse and text: linguistic and intertextual analysis in discourse analysis. *Discourse and society*, 3(2), 193-217. <https://www.Jstor.org/Stable/42887786>.
- Fangqing, L. (2019). Architecture as spatial storytelling: Mediating human knowledge of the world, humans and architecture. *Frontiers of Architectural Research*, 8 (3), 275-283. <https://doi.org/10.1016/j.foar.2019.05.002>.
- Halliday, M. (1994). *An introduction to functional grammar*. London: Edward Arnold. 1994.

- Hart, C. (2017). Metaphor and intertextuality in media framings of the (1984–1985) British Miners' Strike: A multimodal analysis. *Discourse & Communication*, 11, 3-30. <http://doi.org/10.1177/1750481316683291>
- Hautea, S., Parks, P., Takahashi, B., & Zeng, J. (2021). Showing they care (or don't): affective publics and ambivalent climate activism on TikTok. *Social Media + Society*, 7. <http://doi.org/10.1177/2056-3051211012344>
- Huang, G. (2001). *Theory and practice of discourse analysis: A study of advertising discourse*. Shanghai: Shanghai Foreign Language Education Press.
- Hiippala, T. (2014). Genre analysis, in S. Norris and C. D. Maier, eds, "Texts, images and interactions: a reader in multimodality, De Gruyter Mouton, Berlin, and New York.
- Holsanova, J. Holmberg, N. and Holmqvist, K. 2009. Reading information graphics: the role of spatial contiguity and dual attentional guidance. *Applied Cognitive Psychology: The Official Journal of the Society for Applied Research in Memory and Cognition*, 23(9), 1215-1226.
- King, A.D. (1996). Introduction: cities, texts, and paradigms. In: King, A.D. (eds) *Representing the city*. Palgrave, London. https://doi.org/10.1007/978-1-349-24439-3_1.
- the city. Palgrave, London. https://doi.org/10.1007/978-1-349-24439-3_1.
- Kress, G., & van Leeuwen, T. (1996). *Reading images: The grammar of visual design*. London: Routledge.
- Kress, G., & van Leeuwen, T. (2001). *Multimodal discourse: The modes and media of contemporary communication*. London: Arnold.
- Kress, G., & Leeuwen, T. eds. (2021). *Reading images: grammar of visual design* (3rd ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/97810030998-57>.
- Leech, G. (1966). *English in advertising*. London: Longman.
- Ly, T.H., & Jung, C.K. (2015). Multimodal discourse: A visual design analysis of two advertising images. *Inform Journal on Computing*, 11, 50-56.
- Mahboubi, Gh., Mokhtabad, M., Etesam, I., & Attarbashi, M. (2018). Symbiosis of inside and outside in the architecture of the Naqsh_e Jahan Square. *Bagh-e Nazar*, 15 (58), 53-64. Retrieved in 29 June 2024 from (<https://www.academia.edu/36729878/>).
- Martinec, R. (1998). Cohesion in action. *Semiotic*, 120(1/2), 161-180.
- Milgram, S., (1970). *Experience of living in cities: a psychological analysis*. New York: Psychology and the Problems of Society.
- Nasar, J. L. (1990). Evaluative image of the city. *Journal of the American Planning Association*, 56 (1):41–53. doi: 10.1080/0194436900897-5742.
- Nöth, W. (1983). Advertising, poetry, and art: semiotic reflections on aesthetics and the language of ommerce. *Kodikas/Code* 10: 53 81.
- Péniou, G. (1972). *Intelligence de la Publicité*. Paris: Laffont.

- Pries, J. 2024. *Spatial theory in planning practice? On the concepts of space that made urban design a planning solution for segregation in Malmö, Sweden*. Antipode. Advance online publication. <https://doi.org/10.1111/anti.13047>.
- Remm, T. (2011). Understanding the city through its semiotic specialities. *Sign Systems Studies*, 39(2/4), 124-144. <http://doi.org/10.12697/sss.2011.39.2-4.06>.
- Sarvi Zargar, M. (2009). Book introduction: Myths of commercial advertisement. *Quarterly Scientific Journal of Audio-Visual Media*, 5(8), 124-131. [In Persian].
- Shahabi Nejad, A., Abouei, R., & Ghalenoee, M. (2020). The Naghsh-e Jahan square open space: values and issues. *The Monthly Scientific Journal of Bagh-e Nazar*, 13(44), 53-64. [In Persian]. <https://www.academia.edu/12986455>.
- Shali-Amini, V., Haqqani, T., & Entezam, M. (2015). Reading the Naghsh-e Jahan Square in the phenomenological system of place with emphasis on the Norberg-Schultz perspective. *National Conference on Culture, Body and Environment in Architecture and the Islamic City*, Qazvin, <https://civilica.com/doc/478380>. [In Persian].
- Soflaei, F., & Moolavi Sanzighi, Sh. (2021). Public squares, social interactions, and urban sustainability: lessons learned from Middle Eastern Maidans. *EAAE-ARCC International Conference & 2nd VIBRArch: The architect and the city*. Polytechnic university of Valencia. Retrieved in 29 June 2024 from <https://www.researchgate.net/publication/349681790>.
- Valibeigi, M., & Ashuri, F. (2020). Semantic analysis of the first cities from a deconstruction perspective. *Architecture and Engineering*, 5(3), (14) (PDF) SE43-48. DOI: <https://doi.org/10.23968/2500-0055-2020-5-3-43-48>.
- van Leeuwen, T. (1999). *Speech, music, sound*. New York: St Martin's Press. 1999.
- Zhang, F., Salazar-Miranda, A., Duarte, F., Vale, L., Hack, G., Chen, M., Liu, Y., Batty, M., & Ratti, C. (2024). Urban visual intelligence: studying cities with artificial intelligence and street-level imagery. *Annals of the American Association of Geographers*, 114(5), 876-897. <https://doi.org/10.1080/246944-52.2024.2313515>
- Zhuang, X., Yao, Y., & Li, J. (2019). Sociocultural impacts of tourism on residents of world cultural heritage sites in China. *Sustainability*. <http://doi.org/10.3390/SU11030840>.
- Weber, E. (2003). Invasive plant species of the world: A reference guide to environmental weeds. *CAB International Publishing*, Wallingford.